ASPECTE PRIVIND SECURITATEA SPAȚIULUI INFORMAȚIONAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Mihai LESCU,
doctor în științe politice, conferenţiar universitar

Summary

The article examined several aspects of securing informational space of Republic of Moldova. This problem has always been in the spotlight of governors and politicians from here, but until now concrete action hasn't been taken. In this research the author gives priority attention to legislative initiative amending and supplementing the Broadcasting Code, filed in 2015 by the Liberal Democrats and Democratic lawmakers. Members proposed project has sparked criticism from journalists and civil society, is considered antidemocratic. Coming up with conclusive arguments in support of public opinion, the author brings many examples of propaganda and direct manipulation, held on the social policy arena of the country by several foreign TV stations and foreign radio, many newspapers and magazines, present information space the new proposing in this context solutions to remedy the situation in the field.

Dicţionarele explicative definesc „securitatea" ca fiind „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere şi de linişte pe care îl dă cuiva absenţa oricărui pericol". Conceptul, însă, are o accepţie mult mai extinsă, care exprimă interdependenţa tot mai accentuată a factorilor militari, politici, economici, sociali, tehnologici, geografici [1, p.10]. Potrivit unui studiu al Organizației Națiunilor Unite, „există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul şi că ele pot, datorită acestui fapt, să-şi urmeze liber dezvoltarea" [2, p.52].

La scară largă, securitatea înglobează trăsăturile esenţiale ale mediului geopolitic şi geostrategic în care se derulează, cum ar fi: tranziţia către sistemul internaţional multipolar; competiţia între puteri în spaţiul euroatlantic; extinderea NATO şi a Uniunii Europene; tentativele Rusiei de a-şi reafirma statutul de mare putere, succesoare a URSS. Aceste procese se desfăşoară în condiţiile menţinerii unor riscuri şi ameninţări la adresa stabilităţii şi securităţii regionale şi mondiale la a căror modelare, amplificare/diminuare a contribuit și contribuie substanţial mass-media, iar în ultimul timp și internetul.

De la Declaraţia sa de independenţă din 1991, Republica Moldova s-a confruntat de la bun început cu mai multe provocări la adresa securităţii sale naţionale, în același număr și informaţionale, fiind nevoită să adopte măsuri de contracarare a lor. În acest context, referindu-se la starea de securitate a unui

stat, savantul român Gheorghe Nicolaescu remarcă: „O naţiune se află în stare de securitate, dacă dezvoltă capacităţi eficiente de gestionare a necesităţilor sociale şi este capabilă să prevină implicarea excesivă a ideologiilor în procesele sociale organizate” [3, p.12-13].

În linii mari, discuții privind necesitatea protejării spațiului informațional al Republicii Moldova sunt purtate periodic la cel mai înalt nivel. O dezbatere aprinsă în rândul jurnaliștilor și al politicienilor a iscat această problemă cu 15 ani în urmă, când Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) a manifestat interesul pentru a introduce licența de acces în spațiul informațional al țării, plus licența de retransmisie a unor posturi de radio și TV străine pentru operatorii de cablu. După o îndelungată campanie revoltătoare a titularilor de licență, sprijinită și de Ambasada Rusiei, amendamentul la Legea audiovizualului de atunci nu a mai fost promulgat de președintele țării. Iar în octombrie 2002, la Summitul şefilor de guvern din ţările membre ale Comunităţii Statelor Independente (CSI), conducerea de la Chişinău s-a grăbit să declare că susține inițiativa Rusiei în aspirațiile sale de a crea un „spațiu informațional comun al CSI”. În legătură cu această declarație conjuncturistă a clasei politice de la noi, Radio Europa Liberă remarca la acel moment că „țările membre ale CSI doresc să facă parte din spațiul informațional mondial ... și nu să se pomenească înțărcuite în vreun spațiu informațional CSI”.

Problema protejării spațiului informațional al Republicii Moldova a revenit în actualitate, în anul 2015, în ajunul ultimelor alegeri locale, când politicienilor și parlamentarilor li s-au „deschis ochii”, în baza alegerilor din Găgăuzia, că acestea „au fost câştigate nu de candidata Irina Vlah, ci de televiziunile ruseşti”, după cum remarca mai mult ca alarmat într-o conferință de presă liderul comuniștilor V.Voronin, concluzionând că „există o sumedenie de canale TV retransmise în Republica Moldova care au un singur scop – să manipuleze opinia publică”. De altfel, jurnalismul rusesc a acumulat o bogată experiență în această privință. În Rusia sovietică întâi radioul, apoi și televiziunea au fost cooptate de către guvernarea autoritară ca instrumente de propagandă din „sentimentul răspândit în rândurile politicienilor, al specialiștilor în științe sociale și al intelectualilor că audiovizualul reprezintă un mediu extrem de puternic” [4, p.74].

Este adevărat că în ultimul timp mai mulți experţi ai mediei naționale şi internaționale au cerut autorităţilor de la Chișinău să stopeze difuzarea propagandei și dezinformării ruseşti. Și societatea civilă a cerut, în special în ultimul an, protejarea spaţiului audiovizual autohton, accentuând faptul că anume „televiziunile propagandistice ale unui stat au jucat un rol distructiv enorm în cazul conflictului din Ucraina” şi „să ţinem cont” că acestea au influenţat şi continuă să influenţeze şi opinia publică din Republica Moldova. De altfel, în Strategia de Securitate Națională a Republicii Moldova este specificat clar că instituțiile

statului trebuie „să ajusteze cadrul normativ relevant, să fie instituite mecanisme eficiente de monitorizare, de control în vederea protejării societăţii de eventuale tentative de dezinformare şi manipulare din exterior". Dar abia la sfârşitul anului trecut Consiliul Superior de Securitate a constatat că „spațiul informațional moldovenesc se află în pericol". Oricum, este important faptul că, până la urmă, și societatea civilă, şi politicienii au înțeles că incapacitatea gestionării de facto a spaţiului informaţional din propria ţară „duce la limitarea semnificativă a suveranităţii sale" şi chiar pune sub semnul întrebării posibilitatea existenţei în continuare a statului în forma sa clasică.

Spre deosebire de noi, Rusia demult a înțeles că spațiul ex-sovietic este unul foarte important pentru ea din punct de vedere geopolitic și geostrategic și îi acordă permanent o atenție deosebită. Astfel noua Concepție a securității naționale a Federației Ruse, adoptată la sfârșitul anului 2015, prevede că „prioritatea politicii externe a Rusiei este spațiul postsovietic", unde alături de Republica Moldova intră Ucraina, Georgia și Țările Baltice. Concepția mai subliniază obligația „de a apăra" drepturile concetățenilor ruși peste hotare. Aceasta, după cum remarcă specialiștii, este o noțiune foarte abstractă care poate fi interpretată chiar absurd. Și adeseori, exact în așa mod este interpretată de către posturile TV apropiate Kremlinului, ce sunt prezente în spațiul nostru informațional.

Astfel, Republica Moldova, ca și alte foste republici sovietice, se confruntă cu o serie de provocări propagandistice din partea Rusiei, care, în scopul atingerii intereselor sale geopolitice, recurge la principiul „hoțul strigă hoțul", învinuind, la rândul ei, alte țări de acțiuni de manipulare și de terorism informațional. Iată de ce este important ca posturile retransmise din Federaţia Rusă să nu paraziteze pe frecvenţele publice naționale. Fiindcă la noi populaţia este prea puţin şcolarizată, informată, astfel încât să aibă discernământul necesar în privinţa propagandei şi consumului de produse TV în general.

În această ordine de idei, asimilarea/înțelegerea corectă a mesajelor transmise de mass-media devine o problemă nu numai pentru omul de rând, dar și pentru specialiștii în materie. Bloggerul american Vitaliy Katseleson și-a propus să afle „cum se văd evenimentele din Ucraina din perspectiva rusă", urmărind, timp de o săptămână, doar știrile postului de televiziune „Pervâi kanal" și citind ziarul „Pravda". Concluziile bloggerului consider că sunt de învățătură și pentru noi, care ne aflăm în „zona de influență" a propagandei ruse. Pe lângă faptul că s-a ales cu un set de minciuni: că „Ucraina a fost destabilizată de SUA și dacă Rusia nu ocupa Crimeea, flota rusă avea să fie alungată de acolo, iar porturile aveau să fie prefăcute în baze ale flotei militare americane; că nu există trupe ruse în Ucraina"..., autorul s-a ales cu impresia că în Rusia ceea ce oamenii „văd pe ecrane, citesc în ziare și ascultă la radio este propagandă directă", iar „televiziunea

rusă este atât de potentă, încât nu vei mai dori să te uiți la altceva, deoarece vei fi convins că te afli în posesia unor fapte indiscutabile", a descoperit Katsenelson, fost cetățean sovietic.

Nu e exclus că anume aceasta o fi fiind explicația faptului că mulți dintre cetățenii noștri nu se informează decât privind televiziunile ruse, refuzând alte surse de informație pe care le au la dispoziție. În raport cu acestea, G.Sartori afirmă că, producând şi difuzând cu preponderenţă imagini, televiziunea anulează conceptele şi, astfel, „atrofiază capacitatea noastră de abstragere şi, odată cu aceasta, întreaga noastră capacitate de a înţelege" [5, p.34]. Ca urmare, publicul adoptă punctul de vedere al Moscovei asupra evenimentelor din țara vecină. Și nu numai din Ucraina, dar și asupra evenimentelor din Republica Moldova.

În virtutea celor amintite, mulți analiști politici de la noi, dar și oficiali din structurile europene, tot mai des bat alarma că Republica Moldova întârzie cu reacțiile la acele oportunități pe care i le oferă configurația geopolitică regională și contextul procesului de integrare europeană, chiar dacă încă la sfârșitul anului 2013 a parafat cu UE Acordul de Asociere şi Acordul de comerţ liber aprofundat şi cuprinzător, iar în vara lui 2014, autorităţile R. Moldova şi reprezentanţii UE au semnat cele două documente, care, practic, pregătesc procesul de aderare a țării noastre la UE.

Reacţia Moscovei privind semnarea de către Republica Moldova a celor două Acorduri cu UE nu a întârziat. În afară de embargourile economice impuse țării noastre, mass-media rusească, în special posturile TV ce emit în Moldova, a declanşat un adevărat război informaţional, care a avut la bază ideea manipulatoare principală „a unirii cu România" şi „sclavia benevolă" ce va urma după semnarea acordului, idee care a provocat reacţii isterice mai cu seamă în Autonomia Găgăuză care, în 2014, a organizat un referendum local, ce a urmărit să legitimeze acţiunile ulterioare ale autorităţilor din autonomie.

Referindu-se la rolul televiziunii în societatea de azi, cercetătorul A.Rachieru menționează că ea, „ca partea cea mai reprezentativă a postmodernităţii, este şi cea mai vinovată de lipsa de educaţie şi de reacţie a societăţii. Cultura televizată, în goană după audienţă, cultivă cei 4S – sânge, sex, senzaţional, spectacular" [6]. Celelalte medii se aliniază cuminți. Nu fac excepție în acest sens nici posturile de televiziune rusești care emit în țara noastră. Efectul pe care-l au TV-urile şi radiourile de limbă rusă este important în ţări precum Republica Moldova. Deoarece este vorba de obişnuinţa oamenilor de a privi emisiuni TV în limba rusă, de comoditate, pentru că ai acces la mai toate televiziunile ruseşti, e vorba de limbă, pentru că majoritatea o cunoaștem. Mai multe sondaje din ultimii ani atestau că 65-70% dintre respondenți urmăresc canalele de televiziune moscovite „regulat" și alte 10-15% – „doar uneori". Apreciem limba și literatura rusă, marii clasici ai

poporului rus... Doar că în contextul posturilor TV și radio rusești avem de-a face aici cu limba ca purtător de interese geopolitice, cu influenţe politice sau economice ale Moscovei prin intermediul mass-mediei, pieţei cărţilor şi a afacerilor.

Înțelegând importanța audiovizualului privind formarea opiniei publice, mai cu seamă în contextul campaniilor electorale, multe formaţiuni politice de la noi, dar întâi de toate partidele din alianța proeuropeană aflată la guvernare, își fondează posturi de televiziune și de radio proprii sau încearcă să controleze diferite grupuri mediatice. Recent, nu fără contribuția CCA, și socialiștii și-au consolidat grupul mediatic pe care îl controlează. Firma „Exclusiv Media", al cărei fondator oficial este unul dintre deputații Partidului Socialist, a solicitat de la CCA o licență de emisie pentru postul „NTV Moldova", ce va difuza emisiunile „NTV din Rusia", un post apropiat Kremlinului, retransmis până acum pe teritoriul Moldovei de „TV 7". Probabil celor de la Moscova nu le convine că din luna mai, anul curent, „TV 7" nu transmite sistematic fluxurile de știri servite de postul rusesc.

În scopul asigurării pluralismului de opinii şi social-politic în activitatea mass-mediei, în perioada 18-24 aprilie și apoi în perioada 14-20 iulie 2014, CCA a monitorizat principalele buletine informative ale posturilor de televiziune din Federaţia Rusă, retlanslate de cele autohtone: „Prime" („Время" – ora de difuzare 21:30); „TV7" („Сегодня" – ora de difuzare 18:00); „RTR Moldova" („Вести" – ora de difuzare 19:00); „Ren Moldova" („Новости 24" – ora de difuzare 19:30) şi „Rossia 24" („Вести" – orele serale 19:00-23:00). Dintre toţi subiecţii politici prezenţi în cadrul buletinelor informative ale celor cinci posturi de televiziune supuse monitorizării, în relatarea diferendului din Ucraina şi a conflictului ruso-ucrainean, *Guvernul Ucrainei* a beneficiat de cea mai mare pondere de reflectare în ştiri, fiind urmat de *adepţii separatismului* şi, apoi, de *preşedintele Federaţiei Ruse*, care au avut un volum aproape identic de mediatizare.

În relatarea subiectelor în cadrul buletinelor informative şi al emisiunilor informativ-analitice transmise din Federaţia Rusă se atestă faptul că posturile de televiziune „Prime", „TV 7", „Ren Moldova" şi, în special, „RTR Moldova" şi „Rossia 24" promovează şi intensifică zvonuri neconfirmate, manipulează prin text şi imagini, utilizează etichetări pentru a discredita şi a prezenta într-o conotaţie negativă una din părţile conflictului (Guvernul Ucrainei), dezinformează şi manipulează opinia publică internaţională, inclusiv cea din Republica Moldova, cu privire la evenimentele din Ucraina prin tertipuri de comentariu şi de montaj în scopul susţinerii informaţionale a forţelor separatiste.

Astfel, ca urmare a examinării rapoartelor de monitorizare a serviciilor de programe informative transmise din Federaţia Rusă la posturile de televiziune „Prime", „TV 7", „RTR Moldova", „Ren Moldova" şi „Rossia 24", CCA a avertizat public și a aplicat amenzi maxime instituțiilor ce desfășoară retransmisia

primelor patru posturi amintite mai sus, iar „retransmisia postului „Rossia 24” a fost sistată până la 1 ianuarie 2015” [7].

În 2015, conform raportului anual al CCA, în Republica Moldova erau înregistrate 218 licenţe audiovizuale. În ansamblu, indiferent de modalităţile de transmitere a semnalului, aceste licențe erau deținute de 72 de posturi TV, 58 de posturi radio și 88 de distribuitori de servicii. Astfel, din totalul serviciilor audiovizuale de pe teritoriul Republicii Moldova, 40 la sută reveneau distribuitorilor de servicii, 33 la sută – posturilor de televiziune, iar 27 la sută – posturilor radio [8]. Actualmente, la noi sunt difuzate sau retransmise, prin intermediul operatorilor prin cablu, circa 140 de posturi și canale TV. Dintre acestea, 41 difuzează produse media doar în limba rusă, iar 76 – în română și în rusă. Astfel, deloc întâmplător că polarizarea societăţii din Republica Moldova este direct proporţională cu manipularea mediei, iar de multe ori este rezultatul acesteia. Cauza manipulării informaţiei stă în spatele politicii editoriale a redacţiilor. La noi văd lumina tiparului zilnic multe ziare rusești de la Moscova cu pagini locale, apar și o mulțime de ziare și reviste locale rusești, iar posturile de radio „Russkoie radio”, „Radio șanson”, „Avto radio”, „Hit FM”, „Retro FM”, „Serebreannâi dojdi”, „Radio na semi holmah” și multe altele nu au niciun fel de concurență în peisajul mediatic de la noi, luând în calcul, cel puțin, dotarea tehnică excepțională a studiourilor și salariile mari pe care le primesc reporterii, analiștii, realizatorii și formatorii de opinie, care au experiență nu numai în a informa publicul, dar și în a-l manipula și dezinforma. În pofida celor amintite mai sus, la noi se întâmplă lucruri stranii: CCA rar de tot aplică sancţiuni televiziunilor monitorizate pentru nerespectarea echilibrului sociopolitic, a echidistanţei şi a obiectivităţii. Astfel, postul TV „Rossia 24” a fost sancţionat cu suspendarea retransmisiei pe o perioadă de șase luni, însă autorităţile din Găgăuzia s-au opus executării deciziei CCA, invocând „dreptul a sute de mii de cetăţeni, vorbitori de limbă rusă, de a primi informaţii critice la adresa guvernării de la Chişinău”. De altfel, nici în restul regiunilor ţării retransmisia acestui post rusesc nu a fost suspendată.

Dar atare eşecuri ale CCA nu ar trebui să ne uimească. La drept vorbind, CCA practic nici nu prea are pârghii de a impune tele- și radiodifuzorii să respecte legea. Singurele prerogative ale CCA în prezent sunt să pună nişte amenzi derizorii de câteva mii de lei şi să interzică plasarea publicităţii timp de câteva zile. Astfel, în anul 2014, pentru încălcarea normelor legale din domeniul audiovizual, CCA a aplicat: 156 de sancţiuni, dintre care 105 avertizări publice, 50 de amenzi şi o sancţiune de retragere a dreptului de difuzare a anunţurilor publicitare pentru o perioadă de 72 de ore [9]. Tot în 2014, printre cele mai grave derogări de la legislaţia în domeniul audiovizualului comise de instituţiile audiovizuale din Găgăuzia identificăm: activitatea ilicită fără licenţă de emisie şi autorizaţie de re-

transmisie eliberate de CCA; retransmisia canalelor TV fără contracte; difuzarea canalelor TV din Federaţia Rusă a căror retransmisie încalcă prevederile legale referitor la drepturile de autor şi conexe; implicarea neautorizată în campaniile electorale; difuzarea materialelor cu conţinut indecent.

Și autorităţile din regiunea transnistreană gestionează pe parcursul mai multor ani audiovizualul local în absenţa unei coordonări cu instituţiile de profil din Republica Moldova. Acţiunile administraţiei separatiste creează o serie de probleme, printre care: concurenţa neloială faţă de distribuitorii de servicii de pe malul drept al Nistrului; perturbarea serviciilor de programe ale radiodifuzorilor prin difuzarea pe frecvenţe neautorizate, incompatibile din punct de vedere electromagnetic cu cele eliberate de CCA în bază de concurs. Problema în cauză se referă şi la televiziunea digitală, care deja se implementează în zona transnistreană.

Să ne mai amintim și de experienţa tristă din anul trecut, când CCA a decis interzicerea difuzării în Republica Moldova a unui post TV care a încălcat flagrant toate normele deontologice şi legale, decizie care a fost atacată în instanţă şi aşa şi nu a mai fost aplicată. Iată de ce suntem de acord cu politicienii și experții care propun introducerea unor norme concrete ce ar consolida pârghiile CCA, cum ar fi: „interdicția transmisiunii, retransmisiei, comunicării audiovizuale a unui serviciu de programe sau a unui program de emisiuni ale unui post de televiziune să fie aplicată de CCA în cel mult cinci zile de la constatarea încălcării". Specialiștii mai propun ca în cazul nerespectării deciziei de aplicare a interdicției, posturilor audiovizuale vizate să le fie retrasă licenţa de emisie/autorizația de retransmisie şi licenţa tehnică, iar persoanele de conducere să fie pasibile și de răspundere penală.

La începutul lunii aprilie, 2015, din inițiativa parlamentarilor din fracțiunea Partidului Democrat (PD) a fost propus pentru înregistrare în Parlament un proiect de lege de modificare a Codului audiovizualului. Inițiativa parlamentarilor democrați a fost susținută și de către cei din PLDM. Dar de vreme ce această problemă, cum am mai spus, nu este una nouă, face să presupunem că cei cu inițiativa au în calcul alte interese decât cele de a securiza spațiul informațional al țării. Aceasta se întâmplă și din motivul că posturile TV rusești care urmează a fi stopate la noi prin lege actualmente sunt retransmise în mai multe țări europene care nu au semnat și ratificat, ca și Rusia, Convenția Europeană privind Televiziunea Transfrontalieră. Mai mulți politicieni și lideri ai ONG-urilor consideră, pe bună dreptate, că democrații intenționat lansează „scurgeri dozate de informații" pentru a testa reacția la ceea ce eventual s-ar putea întâmpla. Putem presupune că „scurgerea de informaţie controlată" a fost făcută și cu scopul de a vedea eventualele reacţii nu atât din partea cetăţenilor, cât mai curând din partea partenerilor externi. Să se vadă ce ar spune ei, dacă ar fi încurajată o asemenea decizie. În același timp, probabil se testează şi posibila reacţie a minorităţilor naţionale, care tradițional și prepon-

derent se documentează din sursele de informaţie din Rusia. Iniţiativa legislativă a deputaților democrați a provocat comentarii contradictorii. În acest context este criticată nu esenţa şi scopul de bază al proiectului – protejarea spaţiului informaţional autohton –, dar unele prevederi secundare ale documentului.

Desigur, datorită dezvoltării vertiginoase a tehnologiilor informaționale, spaţiul informaţional s-a transformat în ultimii ani într-o armă periculoasă şi puternică. Multe state europene, mai puternice şi mai dezvoltate decât Republica Moldova, au reacționat operativ, introducând anumite restricţii privind protejarea spațiului audiovizual. Este salutabil, după cum am mai spus, că şi la Chişinău autoritățile au înţeles semnificația problemei.

Spre exemplu, Ucraina s-a văzut nevoită ca în interese de securitate informațională să interzică difuzarea pe întreg teritoriul țării a mai multor canale de televiziune ruseşti: „Pervâi Kanal", „RTR-Planeta", „Rossia-24", „NTV-Mir", „TVCI", „Rossia-1", „NTV", „TNT", „Peterburg-5", „Zvezda", „REN-TV", „Life News", „Russia Today", „RBK-TV".

Proiectul de lege care-şi propune drept scop oficial securizarea spaţiului informaţional al țării noastre a devenit ţinta mai multor critici precum că „în realitate s-ar urmări introducerea cenzurii", dar şi reîmpărţirea sferelor de influenţă în domeniul audiovizualului. Acest lucru se întâmplă și din motivul că el conține doar o unică normă prin care se propune cu adevărat securizarea spațiului informațional al Moldovei. Această normă prevede că „se interzice radiodifuzorilor și distribuitorilor de servicii transmiterea și retransmisia posturilor TV care conțin programe de știri, emisiuni analitice care nu sunt produse în state UE și în state care nu au ratificat Convenția Europeană pentru Televiziunile Transfrontaliere". Convenția, cum am mai spus, nu a fost până acum ratificată de Federația Rusă, dar și de SUA, astfel că, pe lângă buletinele de știri ruseşti, telespectatorii vor fi lipsiți și de posturile americane „CNN", „Historie", „Geographic" etc. Prin urmare, vor fi respinse integral mai multe posturi de televiziune democratice şi pluraliste din Est sau din Vest. Unii reprezentanți ai societății civile, considerând interdicția incorectă, au condamnat vehement „secretomania" în cazul acestui proiect de lege, cerând expunerea lui unor dezbateri publice, iar unii lideri ai partidelor extraparlamentare au perceput că inițiativa legislativă urmărește scopul de a „închide gura mass-mediei independente rămase în Republica Moldova". Mai mult, specialiștii în materie consideră că în acest sens e nevoie de niște criterii de admitere, cum ar fi: „plafonarea la limita frecvențelor, respectarea pluralismului, limitarea orelor de transmisiune și cerințe stricte pentru programele informaționale și de știri".

Oricum, și politicienii, dar și societatea civilă consideră că proiectul a fost scris/ticluit „pe placul unor oameni interesaţi", deoarece chiar unii deputați și reprezentanți ai societății civile l-au catalogat drept „unul contrar normelor europe-

ne", specificând că „sub pretextul protejării spațiului informațional" nu se dorește altceva decât „transformarea televiziunilor în instrumente de propagandă". Proiectul de lege stârnește multe semne de întrebare. Uimește și graba cu care el este promovat. Acest fapt i-a alertat pe colegii din alte formaţiuni politice din parlament și extraparlamentare. Ei consideră că iniţiatorii ar avea și alte intenţii, pe lângă cele menționate mai sus, dintre care una este interzicerea publicităţii la canalele publice TV. Și aceasta în condițiile când în ultimii ani în Republica Moldova s-au dezvoltat așa-numitele posturi de televiziune şi radio „paraziţi", care nu produc aproape nimic original, decât un buletin-două de ştiri, uneori preluat de la alte posturi, dar care sistematic storc bani buni din publicitate. Actualmente, piaţa de publicitate de la noi este de cca 30 milioane de euro anual, banii fiind încasaţi aproape în întregime de posturile de televiziune ruseşti, iar guvernanții nu se grăbesc să asigure respectarea legii în domeniu. În această ordine de idei și ziariștii de la „Moldova Suverană" au subliniat indignați că inițiativa legislativă „este o perdea de fum, o metodă perfidă" și că „aceasta nu înseamnă nici pe departe eliminarea posturilor de televiziune ruseşti din spațiul teritorial al Republicii Moldova" [10].

Astfel, în ciuda asigurărilor date de autorii proiectului de lege, cărora „le pasă de securitatea spațiului informațional" al Republicii Moldova, criticii acestui document – reprezentanți ai societății civile, jurnaliști, specialiști în materie – pun la îndoială intenția deputaților, susținând că modificările propuse prevăd operarea unor amendamente conceptuale nu numai în Codul audiovizualului, despre care am mai vorbit, dar şi în Legea cu privire la libertatea de exprimare. Deşi sunt propuse modificări esențiale în domeniul libertății de exprimare, proiectul a fost promovat fără a fi dezbătut de către specialişti din mass-media. Curios este că deja a doua zi, la 2 aprilie 2015, proiectul a fost pus pe masa Guvernului şi a Comisiei de profil a Legislativului pentru avizare, în regim accelerat, în condiţii cel puţin suspecte, cu o noapte înainte de a fi propus spre adoptare în Parlament, chiar dacă el nu a fost sprijinit plenar nici de deputații formaţiunilor care l-au înaintat, iar „reprezentanţii PCRM, fără a fi examinat proiectul, ar fi anunţat că îl vor susţine" [11].

Modificările propuse la Codul audiovizualului și Legea privind libertatea de exprimare sunt departe de a se înscrie cerințelor prevăzute pentru un stat de drept democratic. În ce măsură va fi posibil de efectuat, spre exemplu, o investigaţie jurnalistică, dacă pentru a analiza anumite suspiciuni de ilegalităţi va fi necesar de a veni cu probe? Este oare sarcina presei să administreze probe sau este sarcina organelor de urmărire penală să se autosesizeze din cazurile elucidate de presă şi să administreze probe? De ce autorii iniţiativei nu au cerut ca eventualele acuzaţii să fie bazate pe argumente? Cum este posibilă o „judecată de valoare", dacă ea ar trebui să se bazeze, exclusiv, pe probe, dar nu pe argumente, sau chiar pe supoziţii? Toate aceste întrebări și le adresează ziariștii din audiovizual și de

la mai multe publicații periodice, în același număr și de la ziarul „Timpul”, după cum am mai menționat.

Cel mai dramatic efect al eventualei adoptări a acestui proiect de lege îl va constitui limitarea dezbaterii unor subiecte de interes public la posturile TV. Acest proiect, dacă va ajunge să fie votat, va arunca la coș zece ani de eforturi ale societăţii pentru libertatea mass-mediei, parte a libertăţii de exprimare.

Proiectul contravine angajamentelor asumate în faţa Uniunii Europene. Iată ce spune Agenda de Asociere a Republicii Moldova cu UE: „Libertatea de exprimare presupune stabilirea unui dialog permanent pentru schimbul de bune practici referitoare la libertatea mass-mediei, pluralismul mass-mediei, dezincriminarea de defăimare a mass-mediei, protecția surselor jurnaliștilor și aspectelor de diversitate culturală ale mass-mediei” [12].

Este un fapt comun că mass-media produce o comprimare spaţio-temporală, întrucât în special televiziunile şi radiourile de ştiri sunt preocupate să adune evenimente de pe tot cuprinsul globului, pe care le difuzează apoi, în timp real, pretutindeni. Unele posturi de televiziune și de radio își îndeplinesc onest funcțiile ce le revin în raport cu publicul lor, iar altele, urmărind scopuri geopolitice și geostrategice, recurg la propagandă directă și agitație. Pentru a contracara aceste idei propagandistice și manipulatoare, considerăm că este cazul să preluăm, cel puțin, experiența Lituaniei, care a înființat un Departament specializat pentru analiza informațiilor și, în urma monitorizărilor, specialiștii de acolo au identificat zece domenii care sunt prioritar atacate din punct de vedere informațional de Rusia. Acestea sunt: istoria Lituaniei, urmată de încercările de a discredita forțele armate, apoi UE și NATO, ca instituții. A patra țintă este calitatea Lituaniei de membru al NATO, fiind accentuat faptul „cât de rău este asta și cât de mult costă”. Al cincilea subiect îl reprezintă relațiile, nu fără probleme, dintre Lituania și Polonia. Alte ținte sunt cultura, sportul, energetica. Se speculează, de asemenea, „oprimarea vorbitorilor de limbă rusă”. Aceasta din urmă a devenit o temă foarte populară a mass-mediei rusești, care este exploatată de pe vremea conflictelor din Cecenia, subliniindu-se faptul cum că „teroriștii se antrenează în Lituania”.

În acest context, instituțiile mass-mediei din Lituania manifestă prudență maximă privind selectarea filmelor care sunt transmise de posturile TV rusești, dar și în preluarea știrilor mass-mediei din Rusia. Ar fi bine să preluăm această experiență, deoarece, în linii mari, multe din problemele, „țintele” evidențiate de Lituania ca fiind atacate de către mass-media rusească sunt caracteristice și pentru țara noastră.

Nimeni nu e împotriva suveranității reale a spațiului informațional național și împotriva respectării demnității umane. Da, există și prevederi discutabile, precum cele ce ţin de intenţia de a-i responsabiliza pe moderatorii emisiunilor, dar

şi instituţiile media în cazul în care promovează sau permit promovarea unor informaţii acuzatoare neprobate. Republica Moldova, o ţară mică, aproape fără armată, trebuie să se apere cel puţin prin metodele pe care le deţine. Rămâne să vedem dacă va exista voinţa politică necesară pentru a urni carul din loc.

În luna mai, 2015, Asociația „Arena Civică", în parteneriat cu Asociația pentru Jurnalism European și Academia Antreprenorului, cu suportul U.S. Embassy Moldova a organizat la Chișinău Conferința internațională „Războiul informațional și rolul mass-mediei". Subiectul discuțiilor l-au constituit componentele și riscurile unui nou tip de confruntare între sistemele civilizaționale, precum și posibilitatea elaborării și aplicării unor strategii de contrapropagandă. Mai mulți specialiști internaționali, participanți la conferință (cunoscuți jurnaliști specializați în identificarea falsurilor din presă) au specificat că „în mare parte, campaniile de propagandă ale Federației Ruse aduc prejudicii reale securității multor țări europene, în special celor din Est", fiind direcționate spre „consolidarea puterii politice și militare a Rusiei". În același timp, mai mulți specialiști au menționat că „în era actuală a dominării informaționale este crucial să fim consumatori conștiincioși de produs". Experții au accentuat că problema securității informaționale în Republica Moldova poate fi soluționată „cu ajutorul Guvernului, ONG-urilor și structurilor donatoare". Pentru aceasta, țara noastră trebuie să asigure producția propriilor filme și cărți, ziare și materiale de televiziune și „să nu lase instituțiile mass-mediei pe mâini străine".

Referințe bibliografice:

1. Pâlşoiu I. *Studii de securitate*. Craiova, 2010.
2. Conceptions de la sécurité. In: *Désarmement*, New York, 1986, nr.14.
3. Nicolaescu Gh. *Gestionarea crizelor politico-militare*. București, 2003.
4. McNair B. *Introducere în comunicarea politică*. Iași, 2007.
5. Sartori G. *Homo videns: imbecilizarea prin televiziune şi postgândirea*. Bucureşti, 2006.
6. Rachieru A. D. *Globalizare şi cultură media*. Iaşi, 2003.
7. *Raport privind activitatea CCA din Republica Moldova în anul 2014*. Disponibil: http://www.cca.md [accesat 25.12.2015].
8. *Ibidem*.
9. *Ibidem*.
10. Ziarul *Moldova Suverană*, 2 aprilie 2015.
11. Ziarul *Timpul*, 2 aprilie 2015.
12. *Agenda de Asociere* Disponibil: http://www.mfa.gov.md/img/docs/Agenda-de-Asociere-RO.pdf [accesat 25.12.2015]